

*Natuurherstel in Averbode Bos en Heide:
evolutie van de nachtvlinders*

(Geert en Dieter Van den Heuvel)

Inhoud

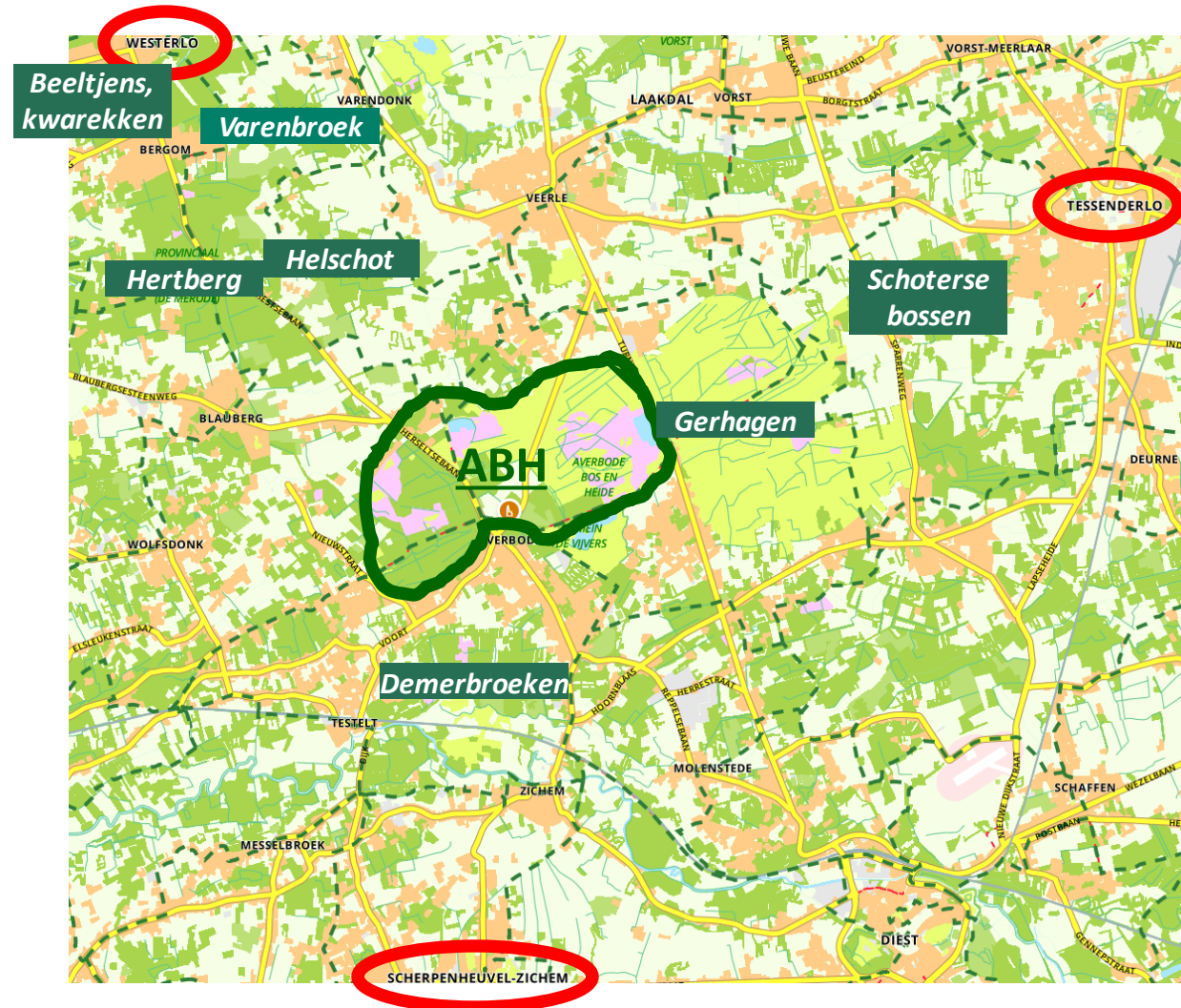
- Info Averbode Bos & Heide
- Historiek van het gebied
- Beheer(plan) ABH
  - Herstel Heide, vennen en loofbossen
- Natuurstudie in ABH
- Nachtvinders in ABH
  - Monitoringstechnieken
  - Effecten van beheerswerken
  - Conclusies

Info Averbode Bos & Heide : Ligging

Info Averbode Bos & Heide : Ligging

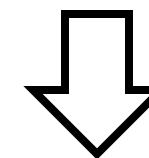

Ligging t.o.v. andere heidegebieden

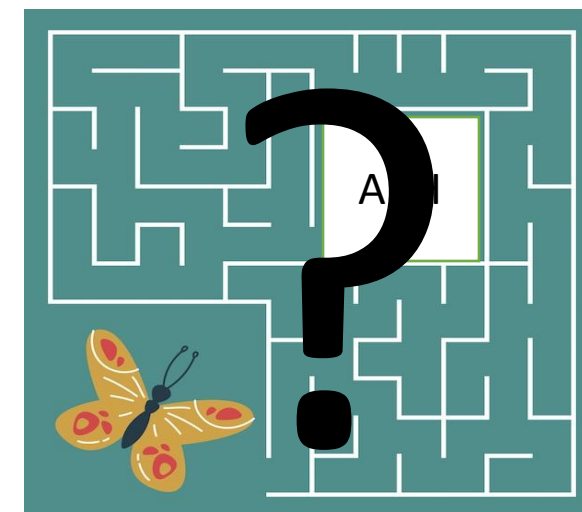
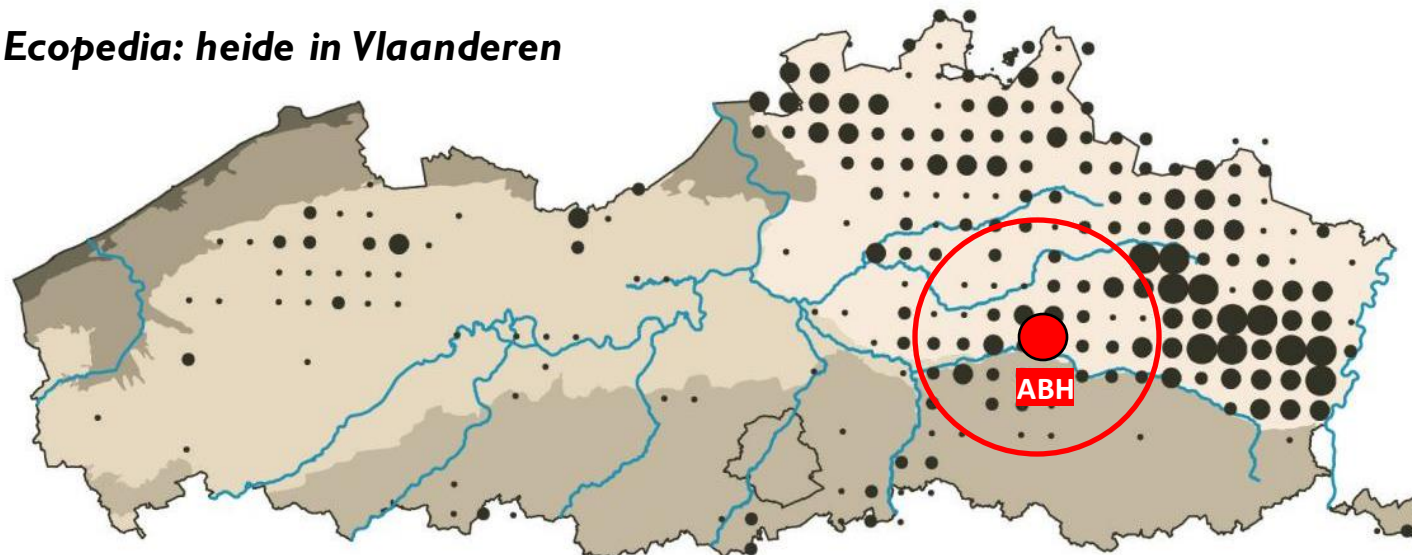
Grotere heidegebieden in Vlaanderen

- Geen groot heide-gebied in direct omgeving
- Enkele kleinere relictten:
  - ✓ Molenheide
  - ✓ Geel Bel
  - ✓ Gerhagen

Ecopedia: heide in Vlaanderen

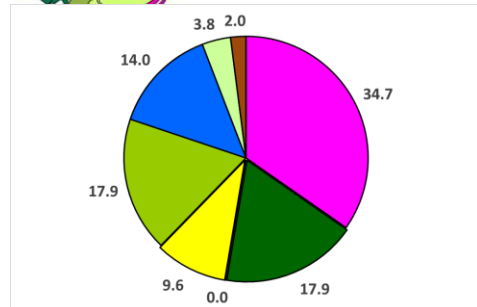
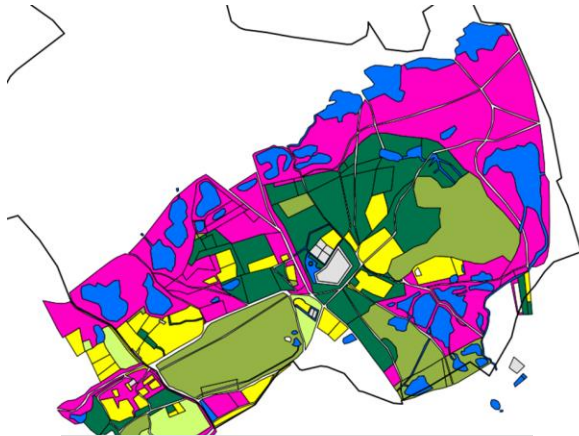

Geschiedenis Averbode

Bodemgebruik doorheen de eeuwen

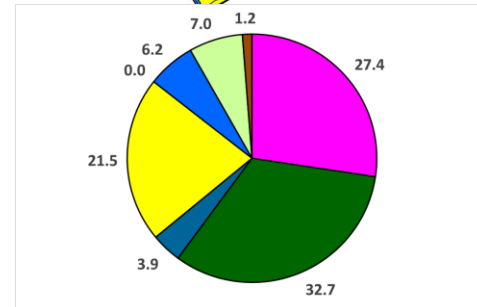
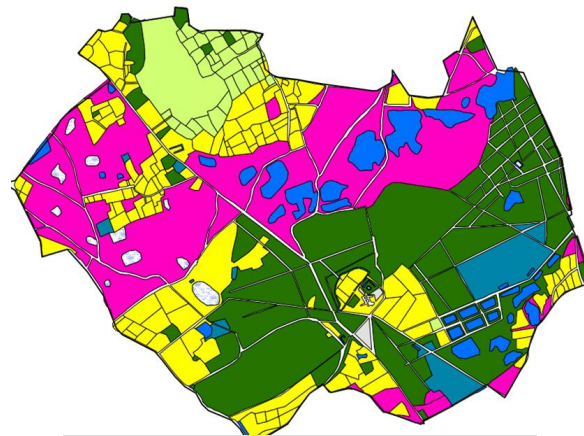
Heide	Loofbos
Akker	Naaldbos
Open water	Hakhout
Grasland	

1650: Averbodium

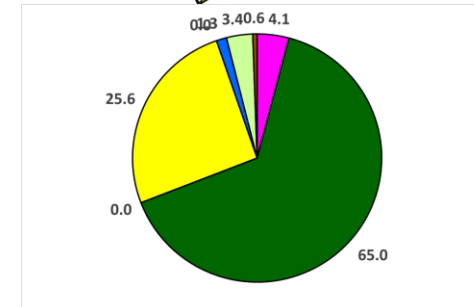
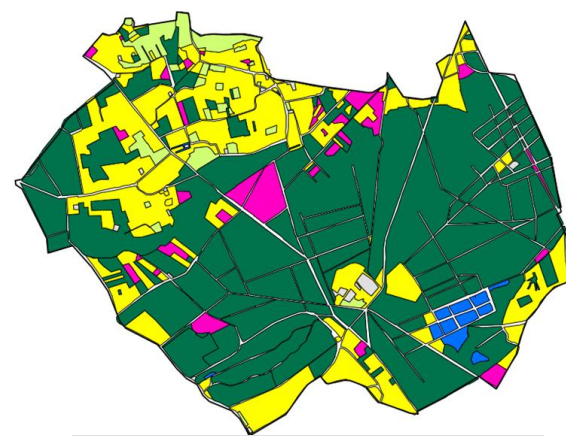
- 42 vennen (wijers)
- Verder vooral heide en loofbos

1789: Ferraris

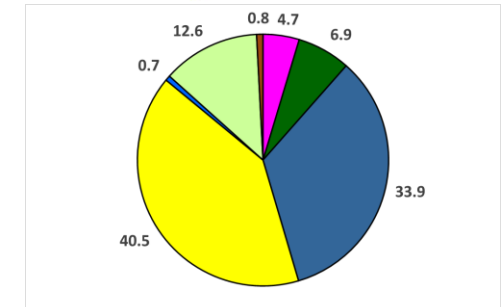
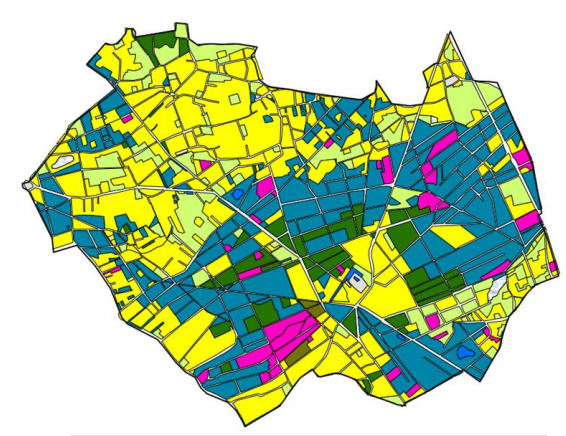
- Verschillende vennen verdwenen
- Heide maakt plaats voor akkers en bos

1845

- Heiden en vennen grotendeels verdwenen
- Op deze kaart geen onderscheid gemaakt tss naaldbout en loofhout

1935

- Alle vennen verdwenen
- Voornamelijk aangeplant naaldbout
- Heide en loofbos erg versnipperd

Averbode Bos & Heide : Natura2000

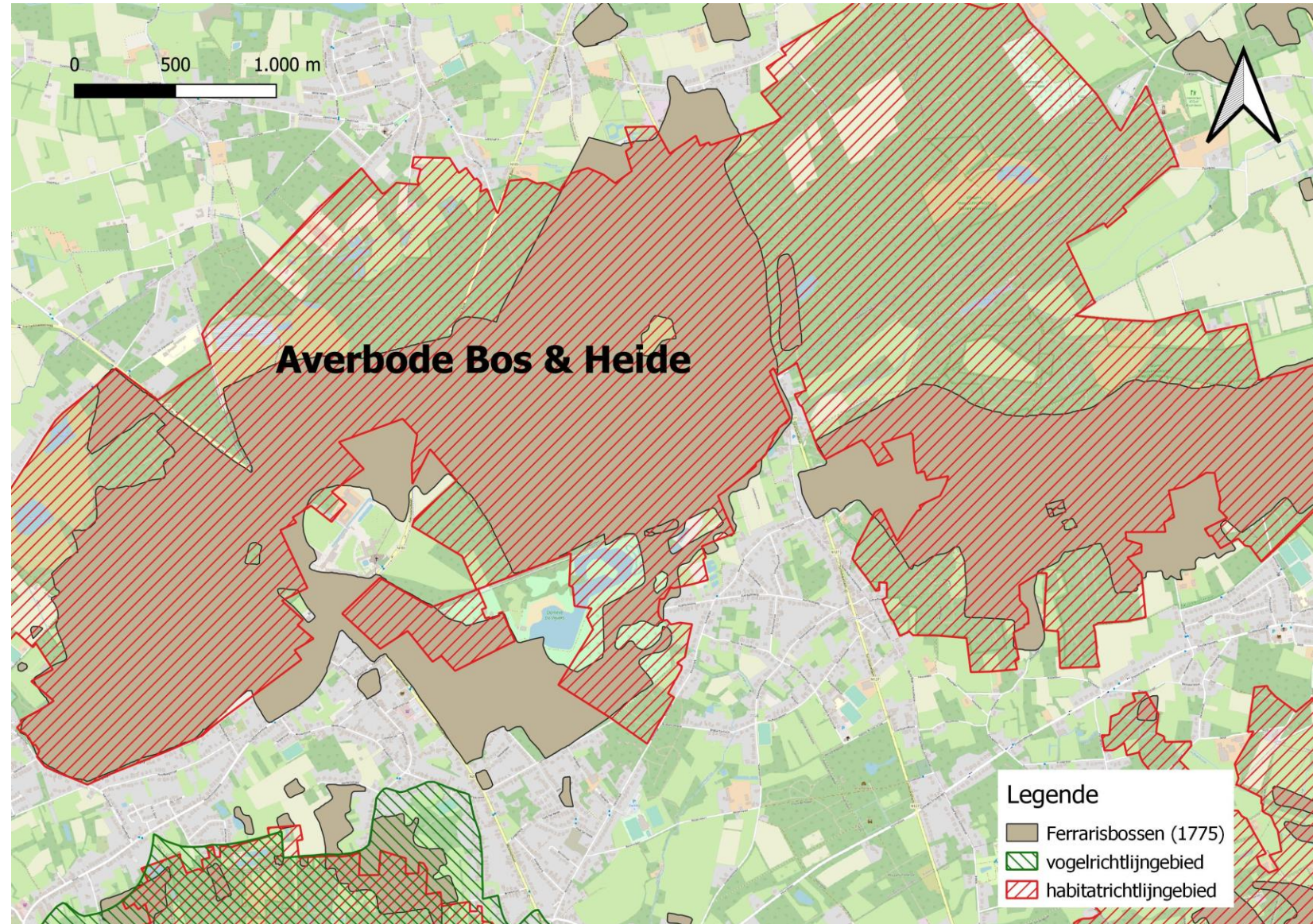
Ingekleurd als
Habitatrichtlijngebied
(hoge potentiële natuurwaarden)

2004 : aankoop Averbode Bos & Heide

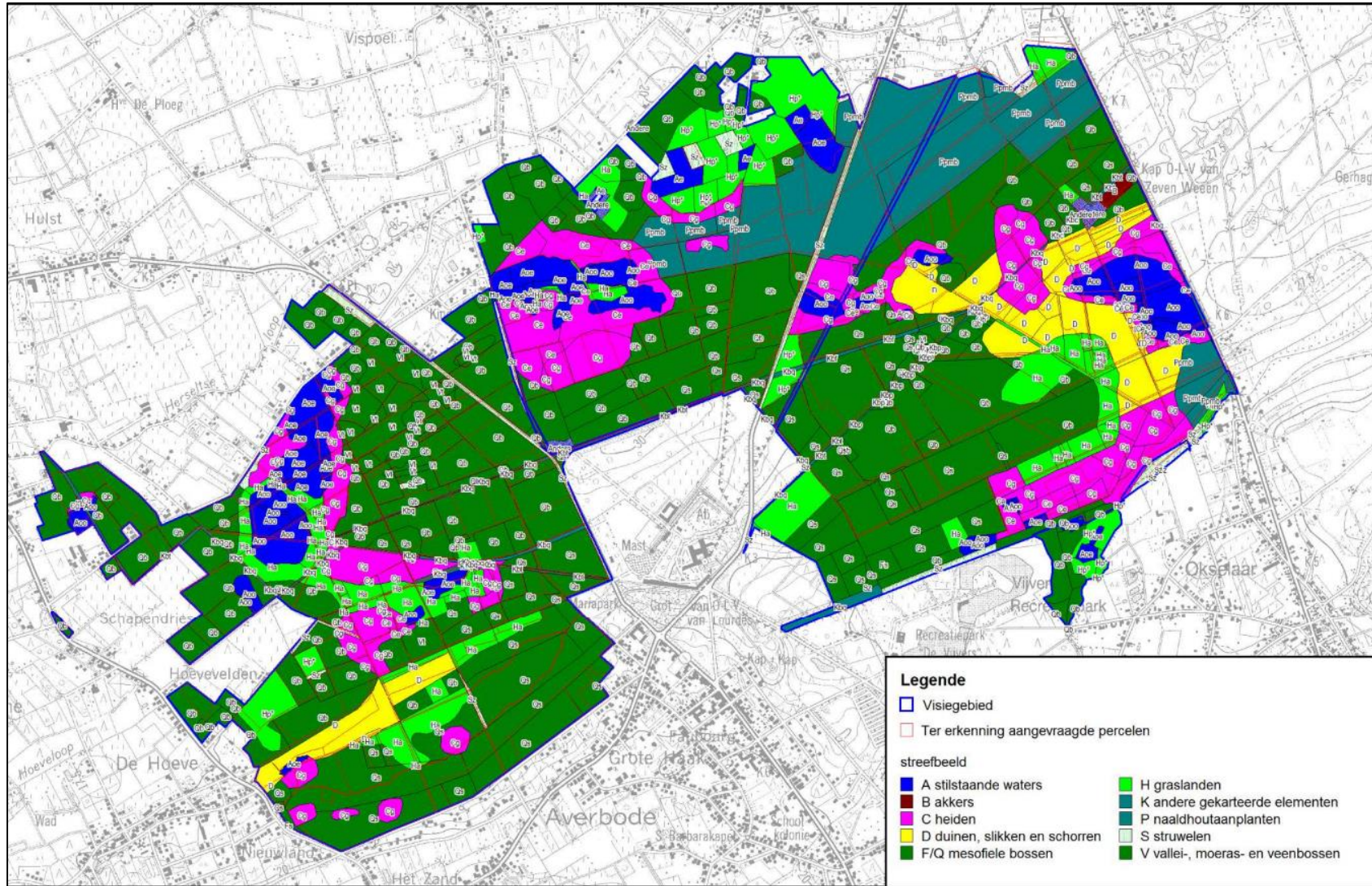
2006 : LIFE project voor grote
herstelwerken

Beheerplan Averbode Bos & Heide

Initieel streefbeeld (2005)

Doelen:

1. Herstel heide
(droge en natte heide)
2. Herstel vennen
3. Herstel duinen
4. Omvorming naalddhout
-> loofhout

Lente in Kadaverbode

Requiem for a forest

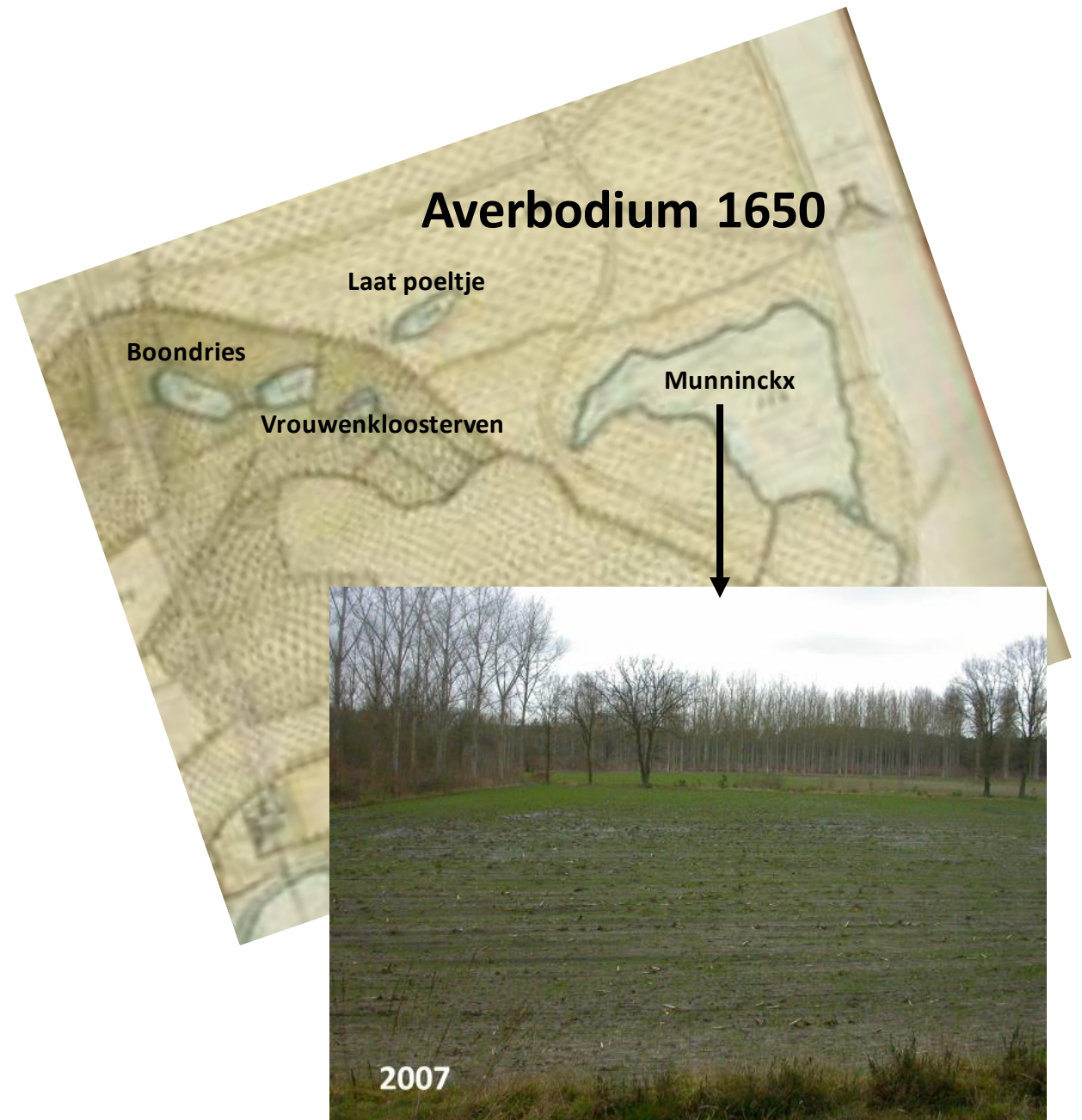
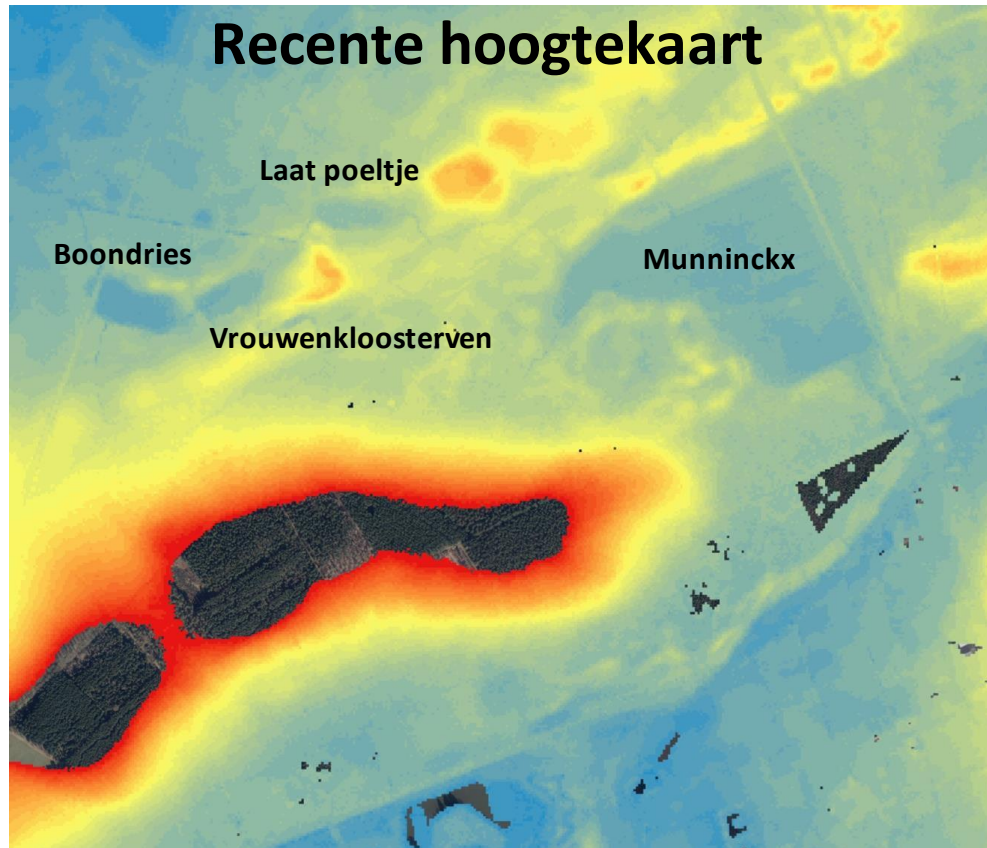

Guy Janssens

Herstel vennen

Historisch ven: Munninckxgoor

Herstel vennen

Historisch ven: Munninckxgoor

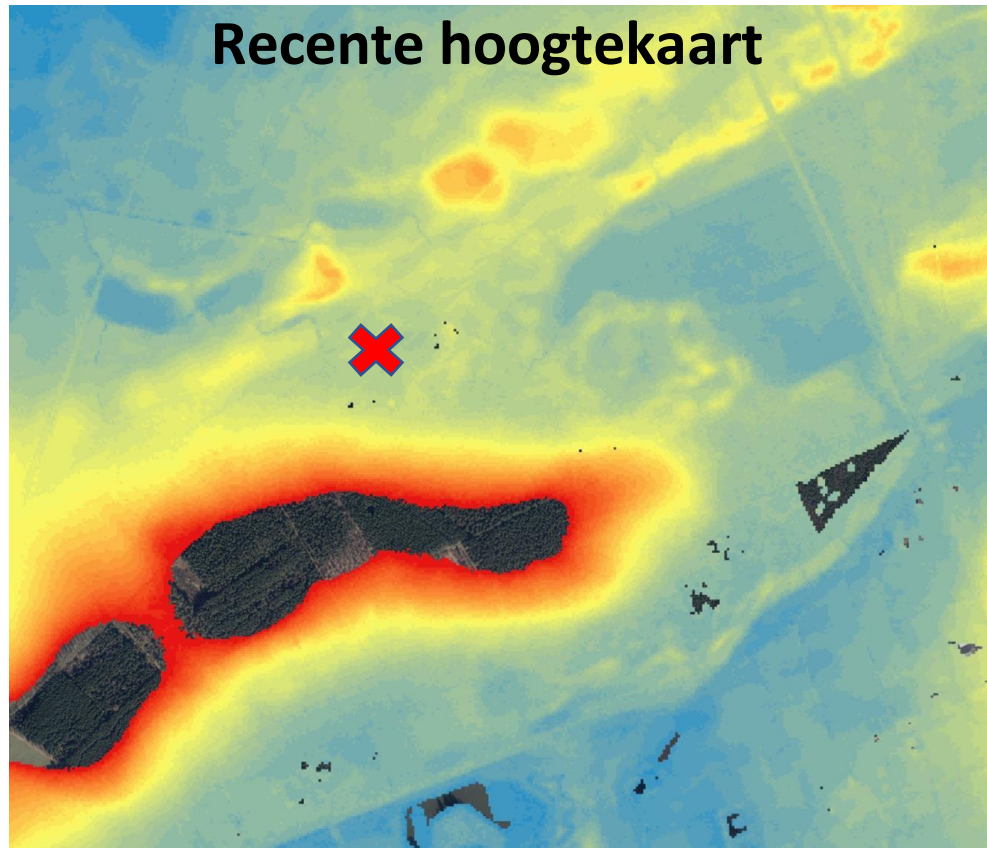
Camargue van het noorden

Herstel vennen

Nieuwe vennen: Eikenbosven

Guy Janssens

Natuurstudie

Guy Janssens

Nauurstudie Averbode Bos en Heide

Wat heb je nodig?

Ongetwijfeld het allerbelangrijkste is ...

→ Een gedreven en enthousiast team

Guy Janssens

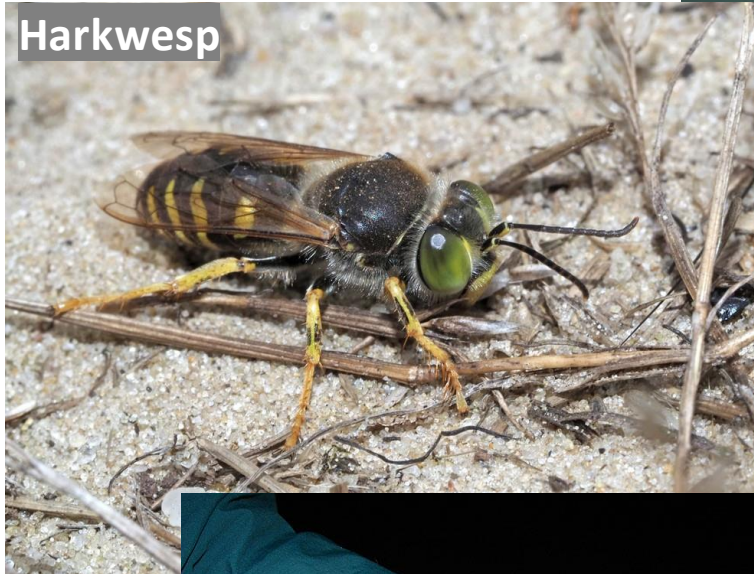

Studie Averbode Bos en Heide

Algemene resultaten

In waarnemingen.be zijn in totaal **5511** soorten geregistreerd in Averbode Bos en Heide met o.a.:

- 956 paddenstoelen
- 752 planten
- 460 kevers
- 342 bijen, wespen en mieren
- 299 mossen
- 256 wantsen
- **236 vogels**
- **48 libellen**
- **42 dagvlinders**
- 30 sprinkhanen en krekels
- ...

Harkwesp

Heideblauwtje

Blauw vliegend hert

Nachtzwaluw

Studie Averbode Bos en Heide

Nachtvlinders

Waarom nachtvlinders?

- *Goede ecologische indicatoren voor habitatkwaliteit*
- *Generalisten en specialisten (sommigen zijn strikt monofaag)*
- *Groep die zeer rijk is aan soorten (>2000)*
- *Meeste soorten zijn te determineren aan de hand van foto's (en zeer goede admins op waarnemingen 😊)*
- *efficiënte en gestandaardiseerde vangstmethodes*
- *Prachtige dieren*

teunisbloempijlstaart

zuringspanner

grote beer

Studie Averbode Bos en Heide

Nachtvlinders

Zijn er kanttekeningen ?

- *Vrijwel niet in lijst met PPS (Provinciale Prioritaire Soorten)*
- *Er bestaan (nog) geen rode lijsten van*
- *Speelt zich vooral 's nachts af*
- *Niet geschikt voor mensen met fobieën*

Verschillende manieren om nachtvlinders te zoeken :

- ❖ Lichtbakken
- ❖ Smeren (rode wijn + suiker)
- ❖ Feromonen uithangen
- ❖ Zoeken naar bladmijnen / kokers
- ❖ Rupsen zoeken (Blacklight zaklamp)
- ❖ Met schepnetje rondlopen
- ❖ Random foto's nemen

www.bladmineerders.be

Monitoring nachtvlinders

Soorten die vrijwel uitsluitend op smeer werden waargenomen

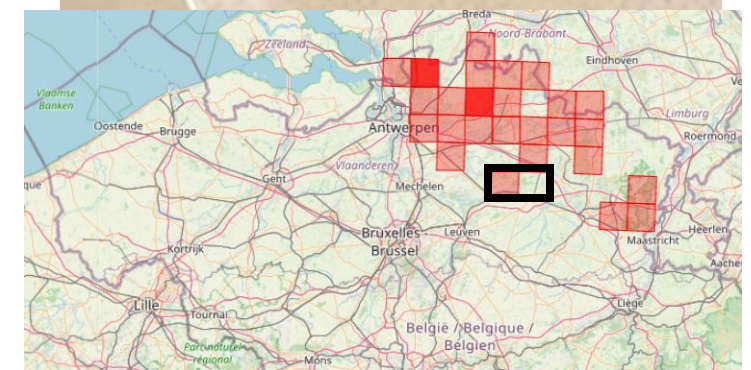
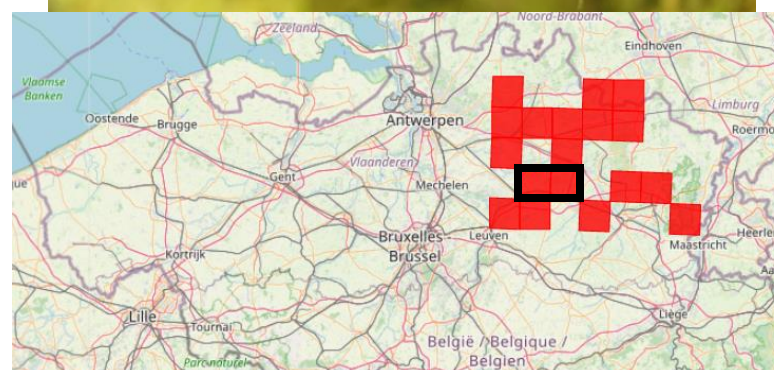
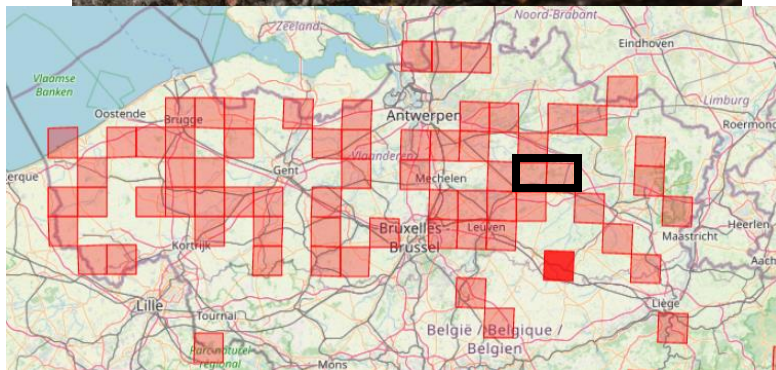
Splinterstreep
(moeras, vochtige bossen)

Kleine manteluil
(broekbossen, vochtige gebieden)

Pijpenstro-uil
(moeras, natte heide)

Monitoring nachtvlinders

Soorten die vrijwel uitsluitend op feromonen worden waargenomen

- *Verschillende wespvlinders :*
  - *Eikenwespvlinder*
  - *Frambozenglasvlinder*
  - *Wilgenwespvlinder*
  - *Berkenglasvlinder*
  - ...
- *Boomzwammot*
- *Verschillende kroeskopjes*
- ...

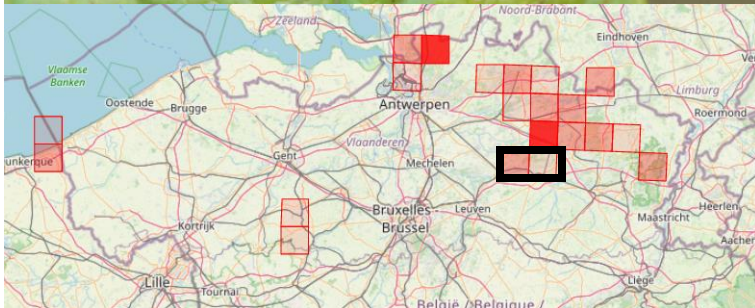

Monitoring nachtvinders

Mijnen/kokers/rupsen

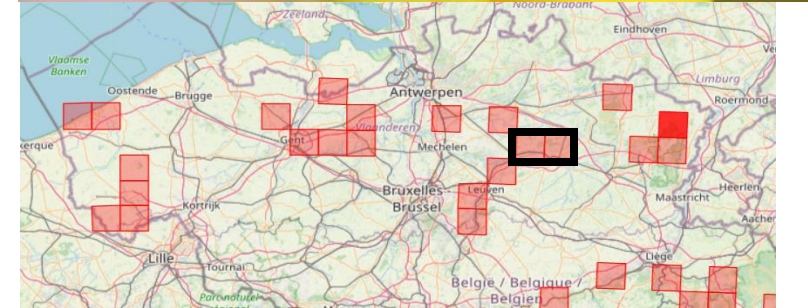
Witvlekboegsprietmot
(grote wederik)

Grote bosbeskokermot
(blauwe bosbes)

Bremkwastje
(brem en gaspeldoorn)

Monitoring nachtvinders

Soorten die vrijwel uitsluitend met vlindernetje worden waargenomen

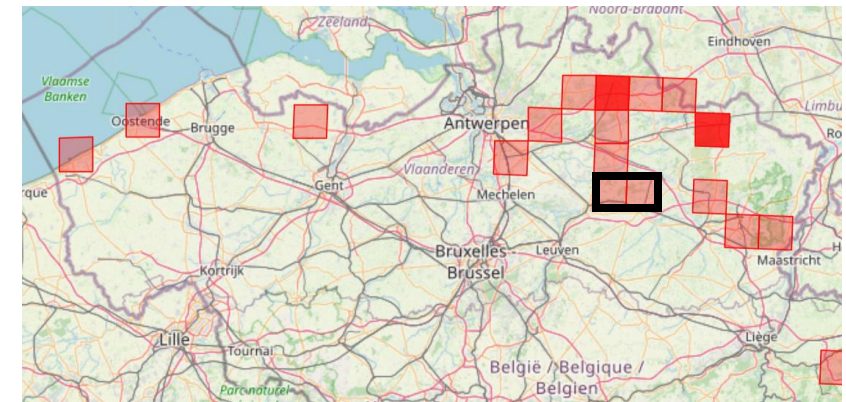
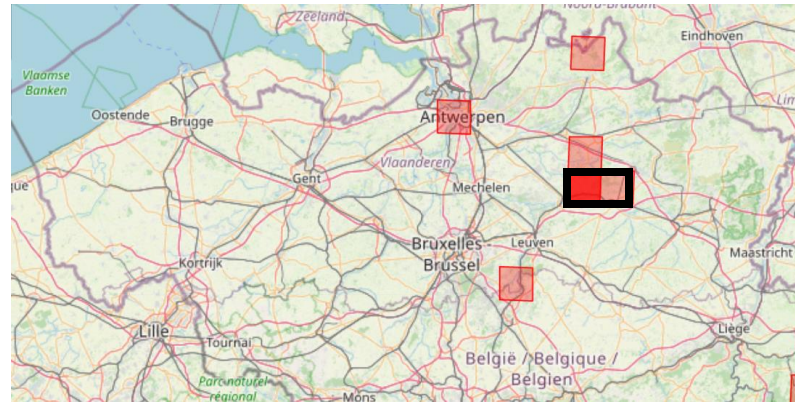
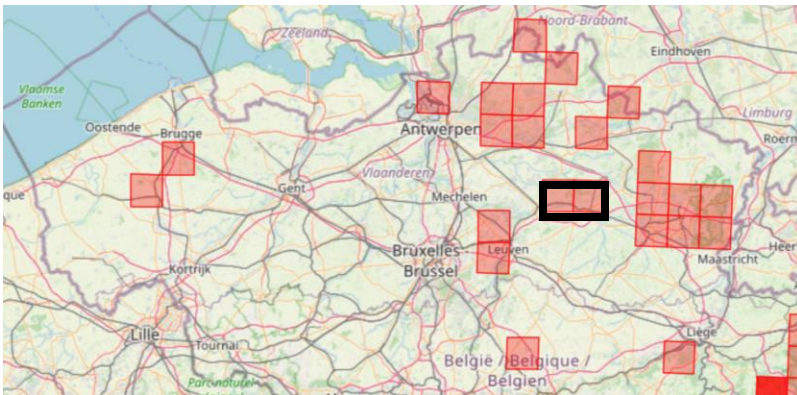
**Spaansgroene zomervlinder
(bosbes)**

**Bosbesbladroller
(bosbes)**

**Wollige kortvleugelmot
(loofbossen met open ruimtes, heide)**

Effect van de beheerswerken op nachtvlinders

Effect van de beheerswerken op nachtvlinders

- Nachtvlinderonderzoek bij start van grootschalige werken (2006 tot 2009)
  - opnemen van de 'nulsituatie'
- Tussen 2010 en 2013 weinig gezocht naar vlinders
- Vanaf 2014 nachtvlinderonderzoek door natuurstudieteam

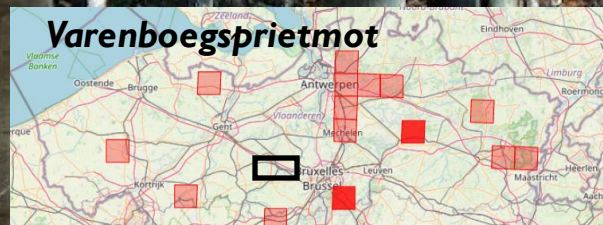

* In de nabije omgeving wordt al 2 decennia lang op frequente basis nachtvlindervallen gecheckt

Monitoring nachtvlinders

Welke soorten zaten er al? => bossoorten

Reeds vastgesteld voor 2014

Monitoring nachtvlinders

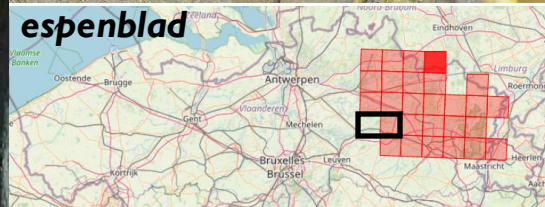
Welke soorten zaten er al? => bossoorten

Satijnen spikkelspanner

espenblad

Donker visstaartje

Vastgesteld na 2014

Monitoring nachtvlinders

Waar vinden we die bossoorten vooral?

Situatie 1935

- Meeste topsoorten zijn duidelijk gelinkt aan de weinig overgebleven Ferraris (loof-)bossen
- Weinig tot geen topsoorten van Averbode terug te vinden op de Corsicaanse dennen

Bv dennenspinner staat nog niet op de gebiedslijst

Monitoring nachtvlinders

Evolutie soorten gebonden aan heide

	2006-2009	2009-2015	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
	7X	3X	7X	5X	7X	22X	9X	5X	4X	3X
1 hageheld										
2 nachtpauwoog										
3 gewone heispanner										
4 grijze heispanner										
5 smalvleugeldwergspanner										
6 getreepte bremspanner										
7 granietuil										
8 roodbont heide-uiltje										
9 heidepalpmot										
10 kleine hageheld										
11 geblokte zomervlinder										
12 egale stipspanner										
13 randstipspanner										
14 grijze herfstuil										
15 heideringelrups										
16 grauwe borstel										
17 bruine metaalvlinder										
18 grasbeertje										
19 brede w-uil										
20 groene weide-uil										
21 heidelichtmot										
22 grijze heidelichtmot										
23 variabele heidebladroller										
24 heidepistoolmot										
25 gestreepte heidekokermot										
26 heidelootjeskokermot										
27 heidewitvlakvlinder										
28 gevlekte heispanner										
29 grijze heide-uil										
30 late heide-uil										
31 zwarte witvleugeluil										
32 goudlichtmot										

Brede w-uil

Nachtpauwoog

Late heide-uil

Grijze heide-uil

Monitoring nachtvlinders

Andere topsoorten gebonden aan open ruimtes (duinen, kruidachtige vegetatie)

- Bruine zoompalpmot (2009)
- Geogde w-uil (2009)
- Purperen stipspanner (2015)
- Zwartpuntvolgeling (2015)
- Zomerduinmot (2015)
- Getande vlakjesmot (2019)
- Spitse kaartmot (2019)
- Bonte worteluil (2022)

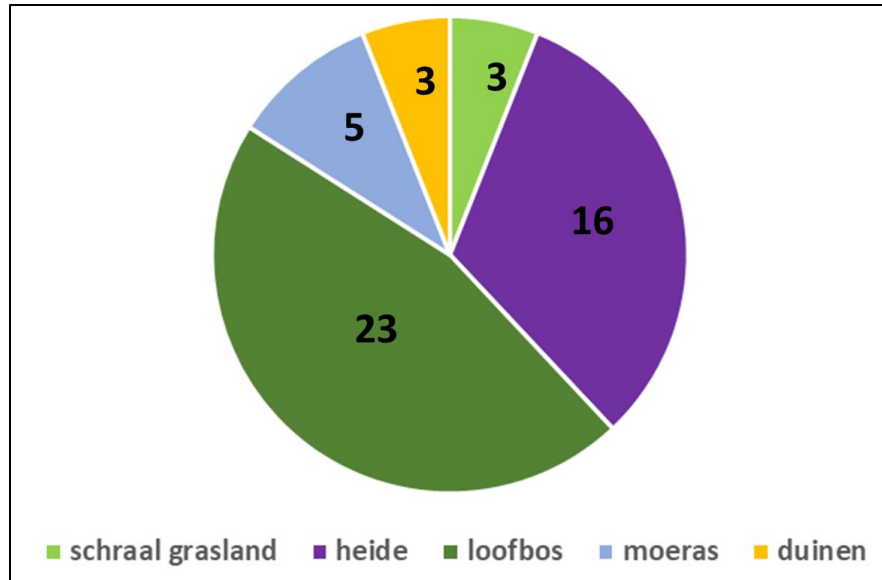

Monitoring nachtvinders

Samenvatting

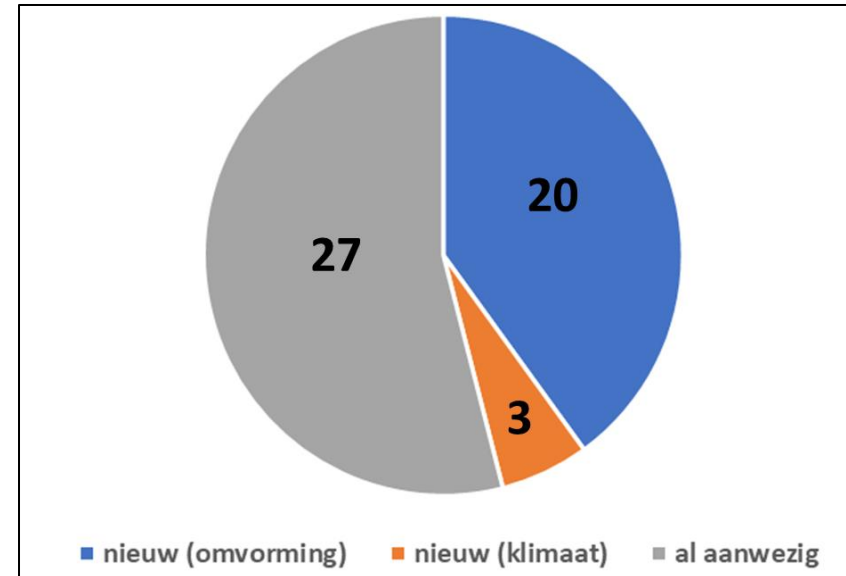
50 soorten meest zeldzame/kwetsbare soorten (dag- en nachtvinders)

Welke biotoop verkiezen die soorten?

- **Geen enkele van de geselecteerde soorten verkiest naaldbos**
- **meer dan de helft van de soorten is afhankelijk van biotopen die hersteld werden**
- **Toont het belang van omvorming naaldbos naar loofbos**

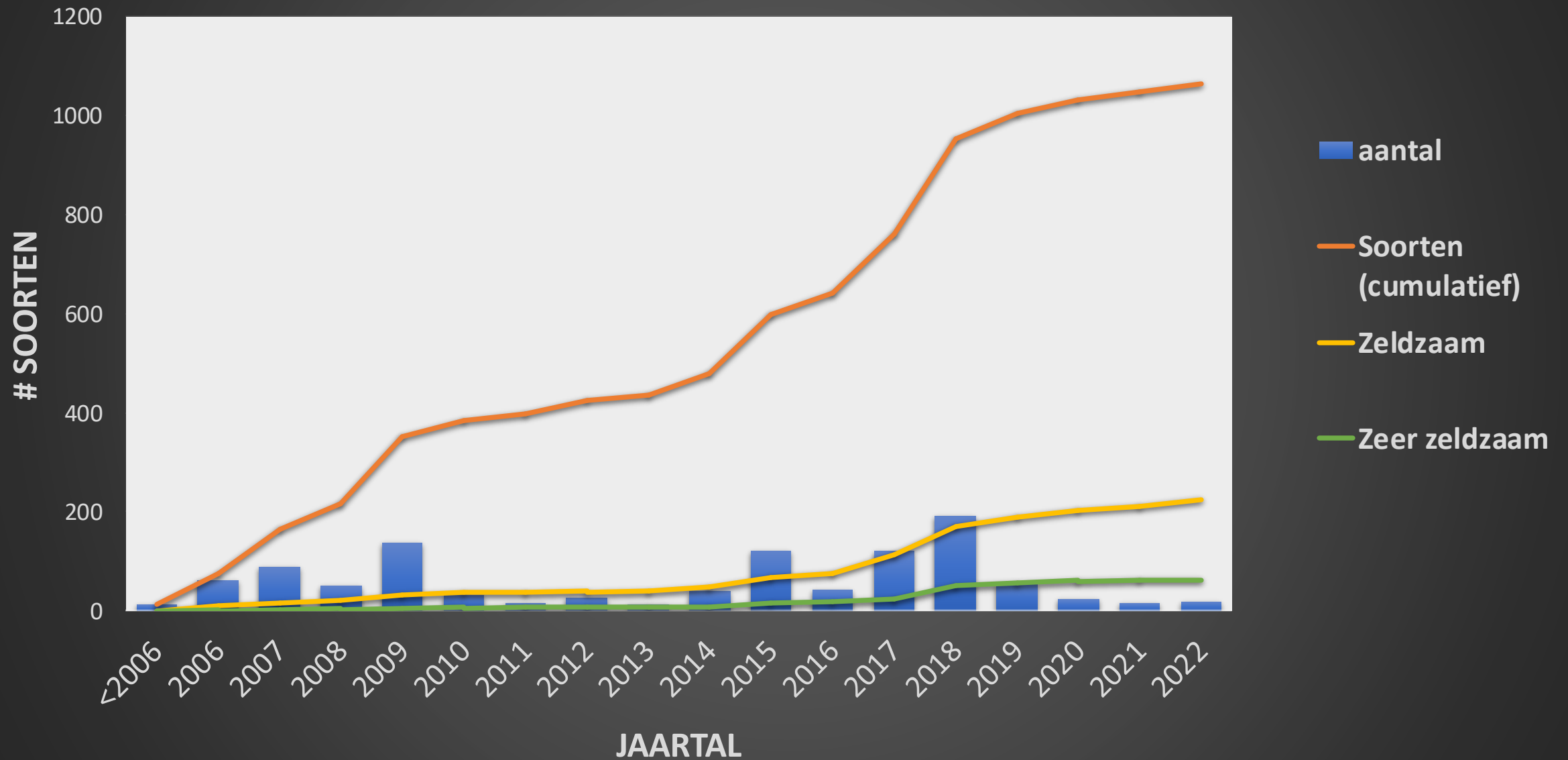
Welke soorten werden voor de werken niet waargenomen?

Minstens 20 van onze waardevolste vlinder-soorten zijn pas recent waargenomen en verkiezen een biotoop dat voorheen bijna niet aanwezig was

Evolutie nachtvlinders ABH

Monitoring nachtvlinders

Snelheid van herstel ?

- Moeilijk in te schatten door verschillende factoren

Soms kan het snel gaan : **Phegeavlinder**

2006 : Kleine populatie Weefberg (Vlaams-Brabant)

2013 : Eerste vlinders in Veerle-Heide (Antwerpen)

2015: uitbreiding tot 250 vlinders

2017 : Eerste vlinders in Tessenderlo (Limburg)

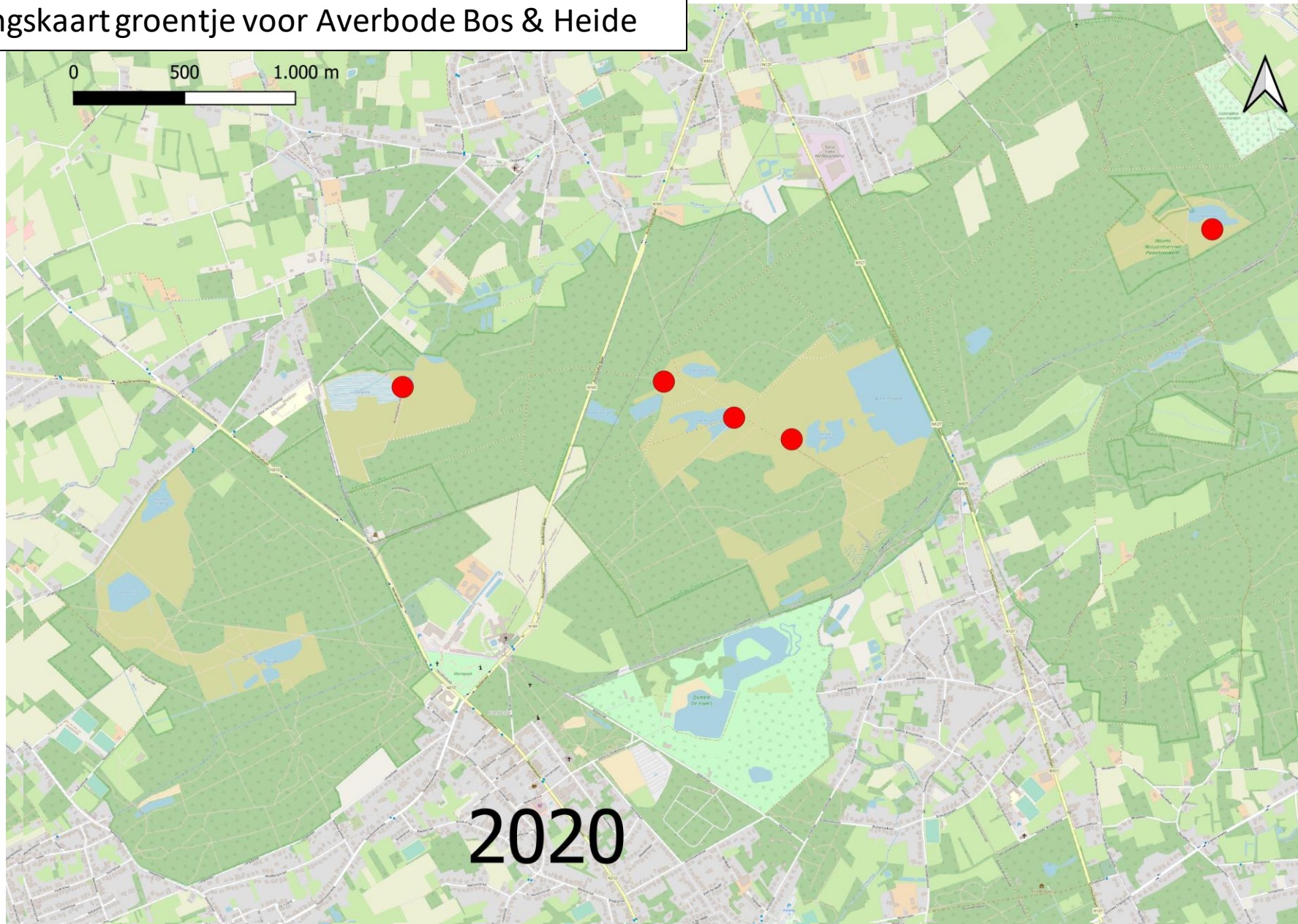
2018 : > 50 vlinders in Tessenderlo

Monitoring (nacht)vlinders

Verspreidingskaart groentje voor Averbode Bos & Heide

Monitoring nachtvlinders

Anderen zijn nog steeds “zoekende”...

Monitoring nachtvlinders

Er zijn ook soorten verdwenen weliswaar...

Tweekleurige tandvlinder

Conclusie

- Meeste relictpopulaties van kwetsbare soorten krijgen een boost*
- Verschillende habitattypische soorten hebben snel de weg terug gevonden*
- Vooraf soorten gebonden aan loofbossen en heide-ecotopen*
- Verschillende (zeer) zeldzame soorten al aanwezig*
- Soorten van oude bossen den het opmerkelijk goed*
- Herstel is er zeker maar wel tot op een zekere hoogte*

Natuur toont veerkracht en het herstel wordt sneller ingezet dan verwacht!!

Met dank aan ...

- Iedereen van het beheer- en studieteam van Averbode Bos en Heide
- Natuurpunt planners: Christoffel Bonte, Bram Cannaerts
- Fotografen: Guy Janssens, Pieterjan Vervecken, Gilbert Rijmenans, Jef Turelinckx, ...
- De admins van waarnemingen
- En alle andere helpende handen...

Janssens